Vapakalastusvälineiden tuottajavastuu

- Direktiivin mukaisen laajennetun tuottajavastuun ulottamista erityisesti vapakalastusvälineisiin Suomessa pidetään ylimitoitettuna.
  - Direktiivin perusteluiden mukaan 27 prosenttia rantaroskasta on peräisin kalastuksesta. Suomessa kalastusvälineet ovat marginaalinen osa rantaroskasta. Vapakalastusvälineet vieläkin marginaalisempi.
    - Erotettava toisistaan ns. haamuverkko-ongelma ja vapakalastus.
  - Toisaalta tuottajavastuu ei suoranaisesti paranna ympäristön tilaa. Alalla oltaisiin mieluummin käytetty resurssit konkreettisesti vesiympäristön tilaa parantaviin hankkeisiin.

- Vapakalastusvälineiden tuottajat hahmottelivat YM:n kanssa kompromissin vapakalastusvälineiden tuottajavastuun toteuttamisesta.
  - Virkamiesten ja yritysten mielestä hyvänä pidetyn kompromissin mukaan vapakalastusvälineiden tuottajavastuu oli mahdollista toteuttaa omassa tuottajayhteisössään jätteiden keräys kampanjaluonteisesti hoitaen.
  - Tällä olisi taattu paras palvelu vapakalastajille. Kampanjat olisi voitu kohdentaa ympäristön tilaa parhaiten kohentaviin toimiin.
  - Kustannustaakka ei olisi kasvanut liian suureksi. Alalla on paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

- Hallituksen esitystä kuitenkin muutettiin olennaisesti lausuntokierroksen jälkeen.
  - HE:een tehdyn muutoksen myötä hahmoteltu kompromissiratkaisu ei enää ole käytännössä mahdollinen; kalastusvälineiden tuottajayhteisön on pakko vastaanottaa kaikki muovia sisältävät kalastusvälineet.
  - Vapakalastus-, pyydyskalastus- ja vesiviljelytuotteiden valmistajat pakotetaan samaan tuottajavastuuyhteisöön.

2

Vapakalastusvälineiden tuottajavastuu

- Muutokseen sisältyy useita ongelmia:
  - Vapakalastusvälinetuottajat (viime kädessä yli miljoona vapakalastajaa) laitetaan maksamaan toisten (alojen) tuottajien jätteistä.
    - Kuka maksaa tuottajavastuusta siltä osin kuin pyydyskalastusvälineiden tuottajien ”kohtuulliset” maksut tuottajavastuuyhteisölle ylittyvät?
  - Lain perusteltavuus kärsii ja sillä luodaan ennakoimaton sääntely-ympäristö tuottajavastuun osalta.
    - Ei vastaa tuottajavastuun perusperiaatteita.
  - Jätteen käsittelyn kustannukset kasvavat.
    - Pyydyspuolen yhtenäisempi jäte sekoittuu vapapuolen moninaisiin tuotteisiin. Lisää edelleen käsityön määrää tai keräyskustannukset kasvavat entisestään.
  - Tavoiteltu ympäristön tilan paraneminen ei toteudu.
    - Resurssit menevät pyydyspuolelta vaaditun kiinteän vastaanottoverkoston pyörittämiseen.
    - Kustannusjako ei ota huomioon pyrkimyksiä tehdä tuotteista ympäristöystävällisempiä. Itseasiassa mahdollisuus ottaa huomioon mm. tuotteiden uudelleenkäytettävyys ja kierrätettävyys poissuljetaan lausunnoilla olleessa valtioneuvoston asetuksessa (VN/9898/2021-75)

- Alan näkemyksen mukaan vapakalastusvälineet olisi tullut jättää kokonaan pois tuottajavastuun piiristä. Direktiivin tavoiteltu vaikutusryhmä on pyydyskalastus ja pitkälti ns. haamuverkko-ongelma. Ala oli kuitenkin valmis YM:n kanssa hahmoteltuun kompromissiin.

- Kompromissinratkaisun kumonneen muutoksen myötä syntynyt ongelmallinen tilanne on mahdollista ratkaista palauttamalla esitys lausuntokierroksella olleen mukaiseksi.

3

Rapala VMC
Mäkelänkatu 87
00610 Helsinki, Finland
info@rapala.fi
+358 9 7562 540
+358 9 7562 5440

25.10.2022

KIRJALLINEN LAUSUNTO EDUSKUNNAN YMPÄRISTÖVALIOKUNNALLE

Jätelain muutos koskien kalastusvälineiden tuottajavastuuta, HE 141/2022 vp

Vapakalastusvälineiden tuottaja pitävät ns. kertakäyttömuovidirektiivin mukaisen laajennetun tuottajavastuun ulottamista vapakalastusvälineisiin Suomessa ylimitoitettuna toimena. Direktiiviä perustellaan sillä, että 27 prosenttia rantaroskasta on peräisin kalastusvälineistä. Kalastusvälineet muodostavat Suomessa kuitenkin marginaalinen osa rantaroskista ja vapakalastusvälineet vielä marginaalisemman. Tuottajavastuutoimet eivät varsinaisesti myöskään paranna ympäristön tilaa. Yksikään vesistöön epäonnisesti päätynyt kalastusväline ei sieltä poistu tuottajavastuun keinoin.

Kun ympäristöministeriö kuitenkin halusi sisällyttää vapakalastustuotteet tuottajavastuun piiriin, vapakalastusvälineiden tuottajat kävivät useamman vuoden ajan vuoropuhelua niiden tuottajavastuun toteuttamisesta ympäristöministeriön jätelain muutosta valmistelevien virkamiesten ja kertaalleen myös ympäristöministeri Mikkosen kanssa. Alkuvaiheessa näkökannat erosivat merkittävästi toisistaan, mutta yritykset ja ministeriö saivat hahmoteltua kompromissin, jota pitivät hyvänä niin ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön virkamiehet, kuin valmisteluun osallistuneet yrityksetkin.

Ympäristöministeriön kesällä 2022 lausuntokierrokselle lähettämä hallituksen esitys mahdollisti vapakalastustuotteiden tuottajavastuun järjestämisen niiden omassa tuottajavastuuyhteisössä. Vapakalastusjätteen keräys mahdollistettiin toteutettavaksi kampanjaluonteisesti. Ratkaisumalli oli ehdottomasti paras vapakalastusjätteiden käsittelyä ajatellen sekä mahdollisti parhaan palvelun vapakalastajille. Se mahdollisti myös kampanjoiden kohdistamisen ympäristön tilan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Hahmoteltua ratkaisua pidettiin vapakalastustuottajien keskuudessa hyvänä kompromissina. Pyydys- ja vesiviljelytuottajien tuottajavastuut olivat lainsäädännön puitteissa mahdollista järjestää erillisissä tuottajayhteisöissä. Niiden osalta keräys toteutetaan kiinteällä keräysverkostolla ja jätteen noutopalveluilla.

15.9.2022 annetussa hallituksen esityksessä (141/2022) edellä mainittua ratkaisua täysin eri alojen tuottajien vastuusta on muutettu olennaisesti lausuntokierroksen jälkeen. Hallituksen esityksen 62 §:ään on lisätty seuraava lause ”Kalastusvälineiden tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki muovia sisältävät kalastusvälineet.” Yksityiskohtaiset perustelut löytyvät hallituksen esityksen sivulta 88. Asianomainen lisäys romuttaa täysin toimintamallin ja vastuujaon, josta ympäristöministeriön ja ministerin sekä tuottajien välillä oli yhdessä sovittu, ja lisäksi se sisältää lukuisia ei-hyväksyttäviä piirteitä, kuten:

- **Vapakalastustuotteiden tuottajat ja viime kädessä suomalaiset vapakalastajat (yli miljoona äänestäjää) laitetaan maksamaan pyydyskalastus- ja vesiviljelytuottajien jätteistä sekä alojen historiallisesta jätteestä.** Käytännössä yhdessä tuottajavastuuyhteisössä kulut toisen tuottajan (tässä tapauksessa kokonaan toisen alan) jätteistä kaatuu toisten tuottajien niskaan, mikäli tuottaja ei syystä taikka toisesta huolehdi velvoitteistaan.

- **Lain oikeudenmukaisuuden perusteltavuus kärsii.** Vapakalastajille on erittäin vaikeaa perustella, miksi heidän tulee viime kädessä ostamiensa tuotteiden hinnassa maksaa pyydyskalastus- ja vesiviljelytuotteiden jätehuollosta. Tuottajavastuun keskeinen perusperiaate on, että tuottaja riippumatta tuottajavastuullisesta tuotteesta, maksaa vain omien tuotteidensa markkinaosuuden mukaisesti tuottajavastuumaksuja. Tämä ei toteudu yhteisessä tuottajavastuuyhteisössä.

- **HE:n tehdyn muutoksen myötä on olemassa suuri riski, että ne tahot, joiden olisi jo pitänyt hoitaa ao. historiallisen jätteen asianmukainen hävitys, pääsevät vastuusta ja vapakalastustuottajat joutuvat maksamaan tämän**

Rapala VMC
Mäkelänkatu 87
00610 Helsinki, Finland
info@rapala.fi
+358 9 7562 540
+358 9 7562 5440

historiallisen jätteen käsittely. Pyydyskalastukseen liittyvää historiallista jätettä on huomattavia määriä varastoituina satamiin.

- **Hallituksen esityksellä luodaan vaarallinen ennakkotapaus, jossa toinen ala laitetaan vastaamaan toisen alan jätteistä.** Tuottajavastuun keskeisin perusperiaate on, että kukin vastaa omista jätteistään. Tästä syntyy elinkeinoelämälle täysin ennakoimaton sääntely-ympäristö.

- **Valittu malli tekee tyhjäksi ne pyrkimykset, joita vapakalastusvälinetuottajilla oli kampanjoinnin keskittämisestä selkeästi ympäristön tilaa parantaviin toimiin.** Aika, energia ja rahavarat tulevat menemään tuottajavastuuyhteisössä pyydyskalastuspuolelle vaaditun keräysverkoston pyörittämiseen, mikä ei lainkaan edistä kansallisen säätelyn pohjalla olevan kertakäyttömuovidirektiivin tavoitteita kalastusvälinejätteestä aiheutuvan muoviroskaantumisen ennaltaehkäisemisestä ja kiertotalouden edistämisestä.

- **Jätteen käsittelyn kustannukset tulevat nousemaan merkittävästi.** Keräyspisteisiin tullaan palauttamaan sekaisin verkkoja, köysiä, virveleitä ynnä muuta. Käytännössä jäte joudutaan erottelemaan käsin ja pilaantuvaa materiaalia sisältävät verkot pilaavat sellaiset vapakalastusvälineet, jotka olisi voitu kierrättää esimerkiksi antamalla ne nuorisotoimintaan.

Näkemyksemme mukaan lainsäätäjä poikkeaa merkittävästi siitä jätelainsäädännön aiemmasta lähtökohdasta, että tuottajat saavat itse järjestää tuottajavastuunsa toteutuksen parhaaksi katsomallaan tavalla. On ylipäänsä kyseenalaista noudattaako näin myöhään hallituksen esitykseen tehty muutos asianmukaiselle lainsäädännön valmistelulle asetettuja ehtoja. Alan toimijoilla ei käytännössä ole varattu lainkaan mahdollisuutta lausua asian päälaelleen muuttavasta lisäyksestä eikä vaikutustenarviointi muutoksen osalta ole tehty.

Pyydys- ja vapakalastus ovat täysin eri aloja, puhumattakaan vesiviljelystä. Alat kilpailevat samojen luonnonvarojen hyödyntämisestä huomattavan eri tavoin. Niiden toimintaperiaatteet ja tulonmuodostus ovat täysin erilaisia. Tämän takia aloja ei voi säätelyssä kohdella yhtenä ja samana toimialana, kuten nyt ollaan virheellisesti tekemässä, ja edellyttää yhden ja saman tuottajayhteisön edustavan kaikkia eri kalastusvälineitä.

Tuottajavastuuyhteisöltä edellytetään, ettei liittymis- ja jäsenmaksut saa olla kohtuuttomia. Vapakalastusvälinetuottajissa on useita pieniä toimijoita, joille pienikin maksuosuus voi muodostua ongelmaksi. Kysymys kuuluukin, jos maksujen tulee olla kaikille kohtuullisia, kuka maksaa tuottajavastuutoiminnan siltä osin kuin maksettavaa on vielä tuottajien kohtuullisten maksuosuuksien tultua käytetyksi loppuun? Miten vapakalastuspuolen tuottajien tulee toimia, jos yhteisessä tuottajavastuuyhteisössä pyydyskalastuspuolen tuottajat eivät selviä tuottajavastuumaksuistaan tai lopettavat toimintansa? Ympäristön tilan kannalta on huomion arvoista, ettei lainsäätäjä ole ottamassa huomioon ollenkaan pyrkimyksiä tehdä tuotteista ympäristöystävällisempiä. Itseasiassa valtioneuvoston asetuksessa (VN/9898/2021-75) ollaan kieltämässä mahdollisuus ottaa huomioon mm. tuotteiden korjattavuus ja uudelleenkierrätettävyys maksuosuuksia määrittäessä.

Koko edellä kuvattu hankala ja ongelmallinen tilanne on vältettävissä palauttamalla esitys vapakalastusvälineiden osalta lausuntokierroksella olleen mukaiseksi. Tämä myös minimoi tuottajavastuun epäedullisen taloudellisen vaikutuksen vapakalastusalan yhtiöille. Tästä päätöksestä tulevat kiittämään hallituspuolueiden kansanedustajia niin Suomen vapaa-ajankalastajat eli kansalaiset kuin alan yrityksetkin.

Tähän lausuntoon yhtyvät allekirjoittaneen Rapala VMC Oyj:n lisäksi, Kuusamon Uistin Oy, Finlandia-Uistin Oy, OPM International Oy, Ruoto Oy,. Daiwa Sports Ltd, Suomen sivuliike.

Helsinki, 25.10.2022

Tuomo Leino
Group Legal Counsel